

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 1 1 7 0 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Petek, 10. junij 2011 / 150 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.

Kandidat dobi konceptni list in tri ocenjevalne obrazce (enega 2A in dva 2B).

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 28 strani, od tega 3 prazne.

Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

***Del A** izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**POTREBE IN KORISTNOST DOBRIN**

Potrošniki imajo različne potrebe in zadovoljujejo jih z raznovrstnimi dobrinami. Svoj dohodek zato razporejajo za nakup različnih dobrin. Izbiro potrošnikov si poenostavljeno ponazorimo s premico cene.

- a) Pojasnite, zakaj je temeljni ekonomski problem relativna, ne pa absolutna redkost dobrin. Ilustrirajte z ustrežno sliko.

(2 točki)

- b) Dopolnite naslednje trditve v zvezi s potrebami in dobrinami:

Potreba je občutek pomanjkanja nečesa. Za ljudi je najpomembnejša zadovoljitev _____ potreb, saj so življenjskega pomena. Ko zadovoljimo te, poskušamo zadovoljiti _____ potrebe. Ker se ljudje zelo razlikujemo, kako intenzivno občutimo razne potrebe ter s čim jih zaradi različnih okusov, želja in navad poskušamo zadovoljiti, pravimo, da so potrebe izrazito _____.

Nekatere potrebe so takšne, da je za njihovo zadovoljevanje nujnih več dobrin hkrati. To so _____ dobrine. Druge potrebe lahko zadovoljimo z različnimi dobrinami, ki so tedaj _____ dobrine.

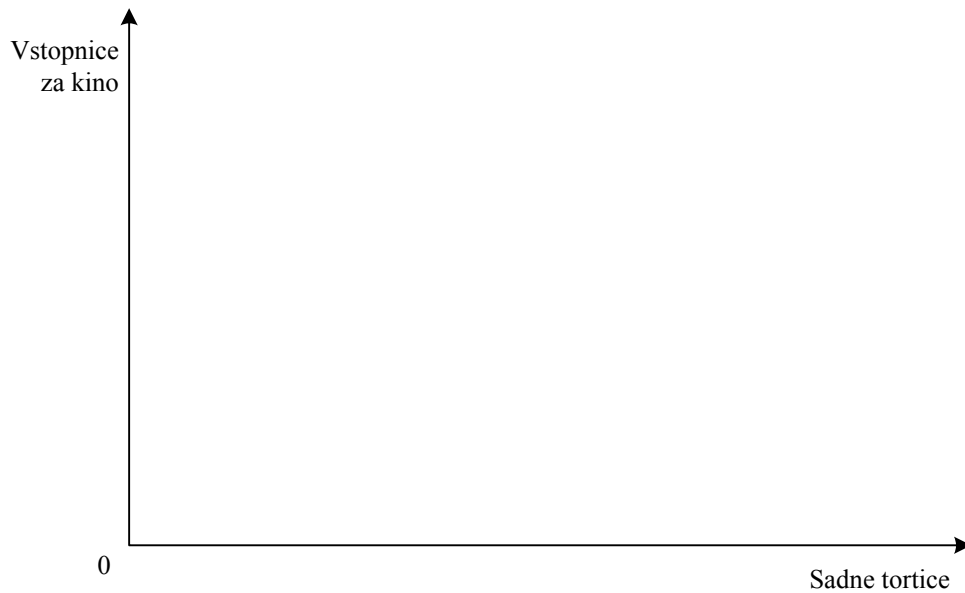
Sposobnost dobrine, da zadovolji kakšno potrebo, imenujemo _____ dobrine.

(3 točke)

c) Peter, ki dobi tedensko 20 EUR žepnine, rad hodi v kino, rad pa se tudi posladka s sadnimi torticami. Tako kupuje vstopnice za kino po 5 EUR, sadna tortica pa stane 2 EUR za kos.

- Narišite Petrove možnosti izbire med vstopnicami za kino in sadnimi torticami v ustrezno sliko premice alternativnih možnosti potrošnje (premice cene).

(1 točka)

Če kupi Peter 2 vstopnici za kino, si lahko z žepnino kupi še največ _____ sadnih tortic.
(1 točka)

Alternativni strošek 1 sadne tortice znaša _____ vstopnic.
(1 točka)

Če bi rad Peter povabil v kino pet prijateljev, si mora za nakup vstopnic
(dopolnite) _____ EUR.
(1 točka)

V zgornjo sliko s črtkano črto vrišite spremembo premice cene, ki je posledica zvišanja cene sadnih tortic na 2,50 EUR.
(1 točka)

A02**STROŠKI**

V tržnem gospodarstvu je cilj podjetja dobiček. Pri sprejemanju odločitev za doseganje ciljnega dobička imajo zelo pomembno vlogo stroški. Stroške poslovanja bomo analizirali na primeru podjetja B&S, ki proizvaja kosilnice.

- a) Pojasnite pojma stalni (fiksni) stroški in spremenljivi (variabilni) stroški ter navedite konkreten primer stalnega stroška in konkreten primer spremenljivega stroška pri proizvodnji kosilnic.

(2 točki)

	Pojasnilo	Primer
Fiksni (stalni) stroški (FC)		
Variabilni (spremenljivi) stroški (VC)		

- b) Podjetje B&S proizvaja kosilnice, ki jih prodajajo po ceni 300 EUR za kos. Podatki o obsegu proizvodnje in stroških za preteklo leto so:
- obseg proizvodnje = 1.000 kosilnic,
 - stalni stroški = 60.000 EUR na leto,
 - spremenljivi stroški na kosilnico = 200 EUR/kosilnico.

- Izračunajte celotne stroške podjetja B&S v preteklem letu.

(1 točka)

- Izračunajte dobiček podjetja B&S v preteklem letu.

(1 točka)

- c) V naslednjem letu bodo v podjetju B&S zaradi nakupa novega učinkovitejšega stroja zmanjšali stalne stroške za 5.000 EUR na leto. Obseg proizvodnje, spremenljivi stroški in prodajne cene se predvidoma ne bodo spremenili.
- Izračunajte načrtovane celotne stroške podjetja B&S v prihodnjem letu. (1 točka)
 - Izračunajte načrtovani dobiček podjetja B&S v prihodnjem letu. (1 točka)
- d) Podjetje B&S bo v prihodnjem letu ustvarilo (*podčrtajte pravilni odgovor*) **tehnološki ekstradobiček/konjunktorni ekstradobiček** v višini (dopolnite) _____ EUR. (1 točka)
- e) Opredelite tehnološki in konjunktorni ekstradobiček ter pojasnite razliko med njima. (3 točke)

A03**TRŽNO RAVNOVESJE**

Potrošniki zadovoljujejo svoje potrebe z dobrinami, ki jih kupijo na trgu. Trg opredelimo kot prostor, na katerem se srečujejo ponudniki in povpraševalci.

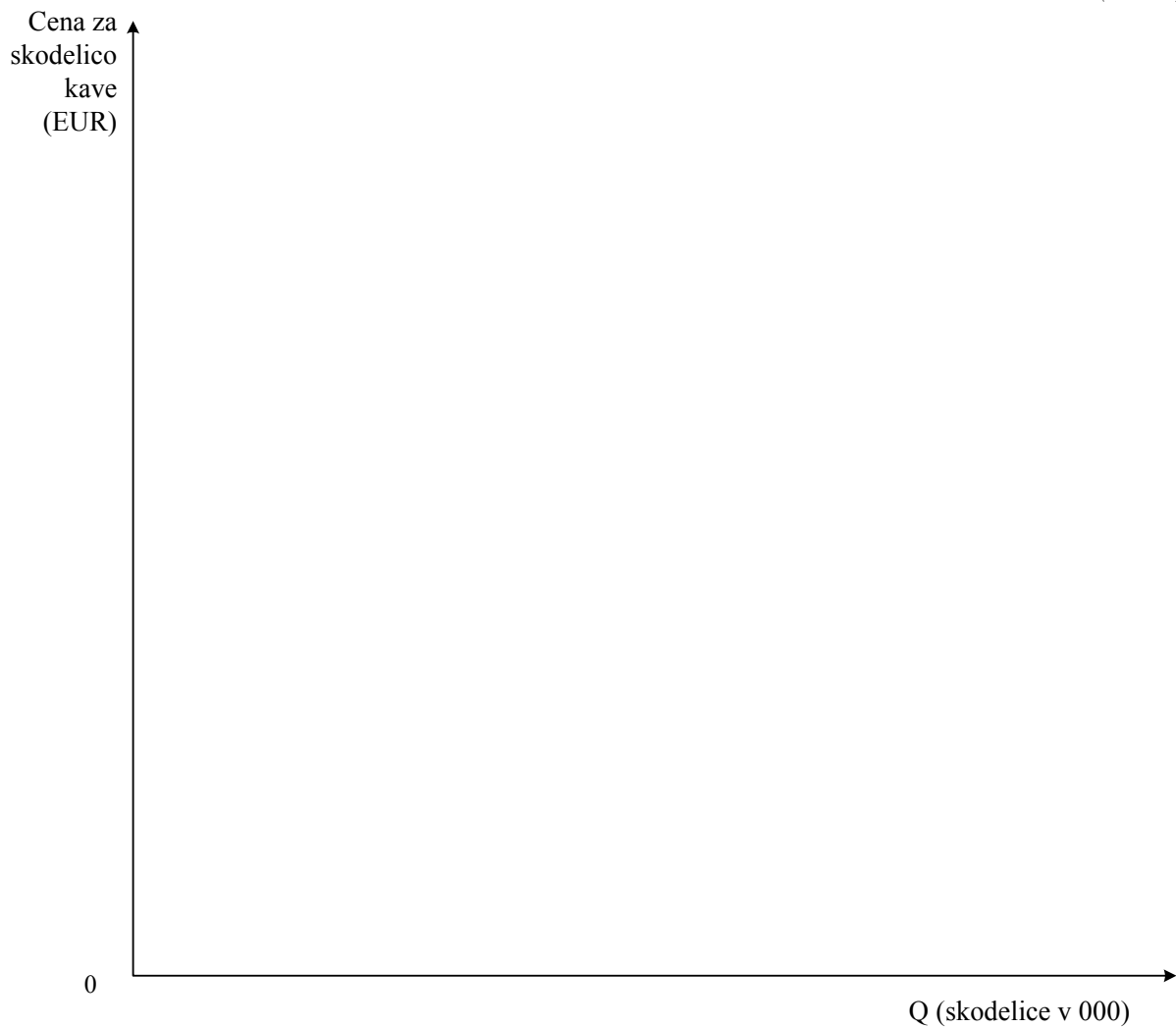
- a) Navedite funkcije trga in eno izmed njih pojasnite.

(2 točki)

- b) Preglednica prikazuje ponudbo in povpraševanje po skodelicah kave v maju preteklega leta v mestu s 150 000 prebivalci.

Cena (P) za skodelico kave v EUR	Obseg povpraševanja po skodelici kave (v 000)	Obseg ponudbe skodelic kave (v 000)
0,70	700	100
1,00	500	200
1,30	350	350
1,60	250	550
1,90	200	750

- Vrišite v spodnji diagram krivulji ponudbe in povpraševanja po skodelicah kave. (2 točki)

- Ravnotežna cena je _____ EUR.
Ravnotežna količina je _____ skodelic. (1 točka)
- Pri ceni 1,60 EUR za skodelico kave znaša (*podčrtajte oziroma dopolnite*) **presežno povpraševanje/presežna ponudba** _____ skodelic kave. (1 točka)
- Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja pri zvišanju cene z 1,30 EUR na 1,60 EUR. Za izračun uporabite podatke v preglednici. (2 točki)
Izračun:

Izračunani koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja nam pove, da se pri 10 % zvišanju cen za skodelico kave obseg povpraševanja (*podčrtajte in dopolnite*)

poveča/zmanjša za _____ %.

- c) Zaradi izjemno hladne zime in pozebe v nasadih kavovcev se je cena surove kave na svetovnem trgu močno zvišala. S črtkano črto vrišite to spremembo na trgu v graf, ki ste ga narisali pri točki b.

(2 točki)

Ravnotežna cena se bo (*podčrtajte pravilni odgovor*) **povečala/zmanjšala**.

Ravnotežna količina se bo (*podčrtajte pravilni odgovor*) **povečala/zmanjšala**.

A04**DENAR IN OBRESTI**

Brez denarja si skorajda ne moremo zamisliti blagovne menjave v tržnem gospodarstvu. Podjetja dobijo denar s prodajo dobrin in na finančnem trgu, potrebujejo pa ga za nakup proizvodnih dejavnikov.

- a) Opredelite denar in naštejite vsaj tri funkcije denarja.

(2 točki)

- b) Opredelite obrestno mero.

(1 točka)

- c) Pojasnite, zakaj mora podjetje ali posameznik, ki si želi izposoditi denar, za to plačati obresti.

(1 točka)

- d) Pojasnite, od česa je odvisna obrestna mera v tržnem gospodarstvu.

(1 točka)

- e) Pekarna Hlebec želi zaradi povečanega povpraševanja kupiti novo peč za peko kruha. Cena nove peči znaša 12.000 EUR. Ker denarja nimajo, si ga bodo morali izposoditi. Sklad za razvoj malega gospodarstva jim ponuja posojilo po letni obresti meri 8 %, banka po letni obrestni meri 9 %, sosed podjetnik pa bi jim posodil denar, če mu plačajo obresti v višini 750 EUR.

- Za vse tri ponudbe navedite, koliko bodo znašale obresti, če sprejmejo ponudbo, in navedite, za katero ponudbo naj se odloči pekarna Hlebec.

(2 točki)

Posojilodajalec	Obresti
Sklad za razvoj malega gospodarstva	
Banka	
Sosed podjetnik	

- Izračunajte, koliko znaša obrestna mera, če si sposodijo denar od soseda podjetnika.

(1 točka)

- f) Med recesijo v gospodarstvu centralne banke ponavadi znižajo obrestne mere. To znižanje ima več ugodnih učinkov na gospodarsko aktivnost.

- Ker so posojila cenejša, so podjetja in posamezniki pripravljene (*podčrtajte pravilni odgovor*) **več/manj** investirati (kupovati), kar ugodno vpliva na (*podčrtajte pravilni odgovor*) **povpraševanje/ponudbo** in tako na gospodarsko rast.
- Po drugi strani znižanje obrestnih mer naredi varčevanje (*podčrtajte pravilni odgovor*) **bolj/manj** privlačno, zato so ljudje pripravljene (*podčrtajte pravilni odgovor*) **več/manj** trošiti, kar spet ugodno vpliva na gospodarsko aktivnost.

(2 točki)

A05**DELNIŠKE DRUŽBE IN DELNIČARJI**

Delniške družbe so danes najbolj znana oblika organizacije podjetja. Kot delniške družbe so organizirana tudi največja multinacionalna podjetja po svetu.

a) Pojasnite pojme:

- delniška družba;

(1 točka)

- delnica;

(1 točka)

- dividenda.

(1 točka)

b) Jure Bogataj je lastnik 31 % kapitala v družbi Sadje, d. d.

- Pojasnite, kakšen je njegov položaj v družbi, če ima s tem kapitalom kontrolni paket delnic.

(1 točka)

- Pojasnite, kaj mora storiti, če želi postati večinski lastnik delniške družbe.

(1 točka)

- Navedite vsaj eno prednost, ki jo ima za Jureta Bogataja lastništvo delnic v delniških družbah pred lastništvom individualnega podjetja.

(1 točka)

- Delniški družbi Sadje, d. d., grozi »sovražni prevzem«. Pojasnite, kaj to pomeni.

(1 točka)

- Med lastniki družbe Sadje, d. d., je tudi institucionalni delničar. Navedite vsaj dva možna primera institucionalnega delničarja.

(1 točka)

- c) Delniška družba Bio, d. d., bi rada posodobila svoje proizvodne obrate. Za to potrebuje 1.800.000 EUR kapitala; 700.000 EUR ima lastnega kapitala iz zadržanega dobička iz preteklih let. Preostali kapital mora dobiti na finančnem trgu. Navedite vsaj dve možnosti, kako lahko družba to stori. Za vsako od možnosti navedite vsaj eno prednost, ki jo tako financiranje prinaša.

(2 točki)

Možnost financiranja	Prednost

A06**BRUTO DOMAČI PROIZVOD**

Velikost in sestava bruto domačega proizvoda (BDP) sta tista dejavnika, ki določata razvitost posamezne države.

- a) Dopolnite naslednje trditve.

BDP je seštevek tržnih vrednosti vseh _____ proizvodov in storitev v državi v določenem obdobju. Kadar upoštevamo nacionalno načelo, govorimo o _____.

Cilj vsakega gospodarstva je gospodarska rast, ki jo računamo s _____.

Država, ki proizvede večino BDP s storitvenimi dejavnostmi, spada med _____ družbe.

(2 točki)

- b) Podčrtajte pravilno trditev.

Potencialni BDP neke države je njen **dejanski/povprečni/največji možni** proizvod.

(1 točka)

Zaradi sive ekonomije je dejanski BDP države **večji/enak/manjši** od statistično prikazanega BDP.

(1 točka)

- c) Za Slovenijo so znani naslednji podatki:

Leto	BDP v tekočih cenah v mio. EUR
2006	30.448
2007	33.542

- Upoštevajte podatke v preglednici in izračunajte stopnjo rasti nominalnega BDP v letu 2007.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

- V letu 2007 smo imeli v Sloveniji 3,6-odstotno inflacijo. Izračunajte stopnjo rasti realnega BDP v letu 2007.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

- Pojasnite, kako izračunamo BDP po metodi dodane vrednosti.

(1 točka)

d) Investicije so pomemben dejavnik gospodarske rasti. Njihovo učinkovitost nam pokaže mejni kapitalni koeficient (MKK).

- Če se MKK v nekem obdobju povečuje, to pomeni, da se učinkovitost investicij

(dopolnite) _____.

(1 točka)

- Navedite vsaj dva vira, iz katerih podjetja pridobivajo sredstva za investicije.

(1 točka)

- Opreделите nove investicije.

(1 točka)

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. **Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa.** Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možnih največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

PROIZVODNJA IN MERILA USPEŠNOSTI

Proizvodnja je temeljna gospodarska dejavnost, vir in sredstvo za povečanje blaginje, za čim boljše zadovoljevanje potreb.

Opreделите proizvodnjo kot tehnični in kot družbeni proces (2 točki) in naštejte logično zaporedje faz reprodukcijskega procesa (1 točka). Pojasnite vlogo proizvodnje v reprodukcijskem procesu (1 točka).

Za proizvodnjo so potrebni različni proizvodni dejavniki (produkcijski faktorji). Navedite in pojasnite jih glede na njihovo vlogo in položaj v delovnem procesu (po Marxu) (3 točke).

Načrtovano količino proizvoda običajno lahko proizvedemo na različne načine. Narišite krivuljo, s katero prikazujemo različne možne načine proizvodnje določene količine proizvoda, in jo poimenujte (2 točki). Pojasnite vpliv tehnološkega napredka na proizvodne možnosti neke količine proizvodnje in razlago podkrepite z ustrezno sliko (2 točki).

Pojasnite, kaj nam pove tehnična opremljenost dela (1 točka).

Učinkovitost proizvodnje merimo z različnimi merili uspešnosti. Pojasnite, kako izračunamo ekonomičnost proizvodnje in kdaj na osnovi ekonomičnosti lahko trdimo, da je proizvodnja smiselna (2 točki). Navedite še drugi dve merili uspešnosti poslovanja (1 točka).

(15 točk)

B02**MEZDA**

Mezda je plačilo za storitve, ki jih opravi posameznik v določenem proizvodnem procesu. Določa se različno, navadno pa je izražena v denarni obliki. Mezda je pomembna ekonomska kategorija z narodnogospodarskega vidika in z vidika družbenorazrednih odnosov. Ker so posamezniki, ki za delo prejemajo mezdo, v podrejenem položaju glede na lastnike proizvodnih sredstev, se pogosto združujejo v sindikate.

Pojasnite dva pomembna vidika mezde z vidika narodnega gospodarstva (2 točki). Pojasnite pojma nominalna mezda in realna mezda ter pojasnite – tudi s primerom, zakaj lahko kljub povečanju nominalne mezde realna mezda pada (3 točke). Poznamo kosovne in časovne mezde. Opišite oba načina določanja mezd in pojasnite, za kakšne okoliščine poslovnega procesa je posamezen način primernejši. Za oba načina navedite tudi primer. Pojasnite vsaj eno prednost časovne mezde z vidika delavca (6 točk). Opredelite sindikat in pojasnite načine, s katerimi lahko doseže svoje cilje (2 točki).

Mezda je tudi pomemben dejavnik družbenorazrednih odnosov. V času socializma so bile v Sloveniji mezde dokaj izenačene, navadno je bilo razmerje med najvišjo in najnižjo 1:5. Po prehodu v kapitalizem so se ta razmerja močno spremenila in lahko dosegajo tudi razmerje 1:50. Opredelite in podkrepite vsaj z dvema argumentoma, kakšno je vaše osebno stališče do teh razlik (2 točki).

(15 točk)

B03**FINANČNI TRGI IN INŠTITUCIJE**

Finančni trg zagotavlja podjetjem kapital za nemoteno poslovanje. Podjetja na finančnem trgu izdajajo vrednostne papirje in tako pridejo do denarja.

Pojasnite razliko med notranjimi in zunanji viri financiranja ter navedite vsaj dva različna zunanja vira financiranja podjetja (2 točki). Poznamo navadne delnice, prednostne delnice in obveznice. Opredelite navedene vrednostne papirje ter pojasnite glavne razlike med delnico in obveznico (6 točk). Pojasnite, kje in kako se določa tržna vrednost vrednostnih papirjev (2 točki). Opredelite poslovno banko in navedite glavne vire njenega prihodka (2 točki). Pojasnite pojem korporacija, njeno glavno značilnost z vidika koncentracije lastništva in pojem menedžerska revolucija (3 točke).

(15 točk)

DRUGI SKLOP NALOG***B04*****TRG DELOVNE SILE**

Po spremembi gospodarskega sistema leta 1991 se je v Sloveniji začela brezposelnost, ki je v letu 1993 postala že velik gospodarski in socialni problem. S tem problemom se danes srečujejo vlade vseh evropskih držav.

Navedite, kdo je na trgu delovne sile ponudnik in kdo povpraševalec ter kaj vpliva na dolgoročno ponudbo delovne sile v gospodarstvu (2 točki). Narišite krivuljo ponudbe delovne sile v sodobnih gospodarstvih in opišite njen potek. V sliko vrišite tudi krivuljo povpraševanja po delovni sili in označite višino ravnotežne mezde (6 točk).

Pojasnite, katero prebivalstvo štejemo med zaposleno, in navedite približno število zaposlenih v Sloveniji (2 točki). Navedite, kako ugotovimo število brezposelnih po metodi ILO, kako izračunamo stopnjo registrirane brezposelnosti in kakšna je približno njuna velikost (3 točke). Pojasnite vsaj dva ukrepa, s katerima bi, po vašem mnenju, slovenska vlada lahko zmanjšala brezposelnost (2 točki).

(15 točk)

B05**BRUTO DOMAČI PROIZVOD**

Bruto domači proizvod je eden od osnovnih kazalcev razvitosti države. BDP na prebivalca je v najrevnejših državah tudi po več desetkrat nižji kakor v razvitih. Razlike med njimi pa se z leti še povečujejo.

Navedite dejavnike potencialnega BDP in pojasnite, kakšen je dejanski BDP v primerjavi s potencialnim (2 točki). S primerom pojasnite razliko med slovenskim bruto domačim proizvodom in bruto nacionalnim proizvodom (2 točki). Pri izračunu BDP si pomagamo s tremi metodami. Opišite jih (3 točke). Pojasnite (tudi s primerom) pojem dodana vrednost (2 točki).

Navedite velikost slovenskega BDP, podatke o njegovi strukturi po dejavnosti in kaj ta struktura kaže (3 točke).

Po mnenju mnogih ekonomistov sta pomembna vzroka za povečevanje razlik med velikostjo BDP razvitih in nerazvitih držav peklenski (začarani) krog revščine in vpliv transnacionalnih korporacij. Pojasnite pojem začarani krog revščine in vsaj tri negativne učinke TNK na gospodarstvo nerazvitih držav (3 točke).

(15 točk)

B06**EKONOMSKA POLITIKA**

Ekonomska politika je organizirana akcija nosilcev te politike, ki poskušajo s sredstvi ali instrumenti doseči najpomembnejše ekonomske cilje.

Navedite najpomembnejše ekonomske cilje v vsaki državi (2 točki). Navedite institucijo, ki je v Sloveniji nosilka fiskalne politike, tri osnovne funkcije fiskalne politike in dve od njih podrobno pojasnite. Pri razlagi uporabite konkretne slovenske primere (6 točk).

Naloga denarne politike je skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku. Pojasnite, katera je ustrezna količina denarja v obtoku in kaj se zgodi, če je tega denarja preveč ali premalo (3 točke). Pojasnite pojem ekspanzivne denarne politike, zakaj jo centralna banka uvaja med gospodarsko recesijo in kako lahko z operacijami na odprtem trgu tako denarno politiko vodi (4 točke).

(15 točk)

Prazna stran

Prazna stran

Prazna stran